

(com si calgués) que *traseix* vol dir 'traeix', i inventa un adjectiu *guisca*, traduïnt a l'atzar «bourdonnant» (Rom. LIV, 65, v. 1084): és probable que acluqui els ulls a una titlla damunt la *a*, com mostra el *guiscan* de les *VidesR*, i aquí també vol dir 'estrident', cf. Busa. — 3 Cf. ast. occ. *chirlar* «hablar mucho e insustancialmente» i semblantment en *La Pícara Justina*, DECH II, 359b24, 360a44. — 4 Recuso com a testimoni en contra el *frestel(e)* que realment existeix en francès antic (i que sembla un *FISTELLA, però igual pot ser continuador mig-savi de FISTULARE), no sols perquè les dues quantitats *i/i* pogueren coexistir (com en *viscus* > *VEsc* i *visc*, potser a causa del grup *s+ocl.*), sinó perquè en aquests mots poc arrelats són fàcils les alteracions per etim. pop. i onomatopeia. Hi ha també algun cas del verb corresponent oc. ant., en *Flamenca*, on és perceptible la contaminació, alhora, de *festejar* «fêtoyer» i *flaitar*, *flaujar* «jouer de la flûte» (PDPF); diu, en efecte: «li juglar --- / l'us mena giga, l'autre rota ['violó', 'cítara'] / --- / l'us estiva, l'autre *festela*, / l'us musa, l'autre caramela / ---» (v. 607): són, doncs, verbs *festelar*, *musar*, *caramellar*, *estivar* 'tocar la flauta, la cornamusa etc.'. En el fr. ant. *fresteler* es nota la influència dels verbs del grup de FRICARE (*frayer*, ant. *freiier*, *frotter*, *friser* etc.). — 5 També Spitzer apunta aquesta etimologia del cat.-oc. en una concisa nota de *W. u. S. VIII*, 105-6n.

LLISTA CORRELATIVA DE DERIVATS I COMPOSTOS: *ciscлар, ciscle, sisclo, siscle, ciscla, giscлар, gisclament, sisclament, sisclar, sisclar, sisclo, xiscle, xiscлador, xisclet* (vegeu infra), *xisclera, guiscар, guisquet, gisco, giscар, giscador, gisco, giscлар* (vegeu supra), *giscle, xillar, xular, engiscар, etxillar-se, xilla, xillar, gisca, enguiscар, flissada, flissar, fer flist, xiscle* (vegeu supra), *xisclet, a bell xisclet, xisclada, xiscладissa, xiscлаire, xisclejar, xirlejar, xiscleig, xisclo, xiscлós, gisc(l)adissa, gisc(l)ament, gisquet, xill, xilladissa, xillerrissa, xillador, xilloter, xilló, guiscар* (n. 2).

Xisclo, xiscлó, V. sicló Xiscлós, V. xiscлар

Xismeria [1652, DAg.], va amb el cast. CHISME, mot poc genuí i ben superflu, per *xafarderia, xafardeig, tafaneria*; en tot cas s'cn castellanismes intolerables *xisme, xismós, xismografia*.

Xispa, castellanisme intolerable (CHISPA) en lloc c'ESPURNA, GUSPIRA, CENTELLA, tots vivíssims, i molt més matissats i expressius, que el vulgaríssim mot de la llengua veïna. Va tenir una voga passatgera en el sentit de 'pedrenyal, escopeta antiga, de gallet i pedreny' (S. XVII, DAg.; Lacav., Escrig, DFgra., però Belv. ja el declara ant.). Intolerables també els derivats *xispejar* i *aixispar* o *atx-*. **Xispejat* se sent a muntanya (Oix, Garrotxa, 1984) com a alteració de *jaspie-ját* (JASPI, per influència de *gispet/xispet* 'gespa' i del castellanisme), barbarisme, en el sentit de 'virolat, tornassolat': «una herba de color --- —? —és un *xispejât* de rosat i canyís».

XISTO, mot acastellanat, si bé bastant arrelat i no del tot condemnable, en lloc del francesisme *calembur*, menys corrent, i dels excel·lents, però no sempre usables o amanosos, *joc de paraules* o *de mots*, dita *faceciosa, jocositat*, o de *jugueta, joguina, jogarella, joguineig, plagasitat, plageria, graciets*, i fins *facècia*, que sovint el reemplaçen o poden reemplaçar, amb avantatge, però en part tenen matís diferent i en part resten, o són per ara, poc o molt dialectals; en tot cas les variants *xist* [DFgra., Escrig] i *xiste* [Labèrnia, DFgra.] són, totes dues, castellanismes més greus i absolutament intolerables; si algú diu que no és cap vergonya, per als catalans, que els madrilenys hagin tingut la... glòria de fornir-nos aquest mot o la seva arrel, potser acabarem resignant-nos a tractar-lo, no pas amb aplaudiment, però almenys amb indulgència; era ja l'opinió de Josep Pla i d'alguns altre gran escriptor, amb més sentit comú que entelèquia, que en aquest to van usar-lo. □ 1.ª doc.: 1834, DAg.

DERIV.: *Xistós* [Belv.], tant o més arrelat que *xisto*, i no millor ni pitjor, si bé més fàcilment evitable, car *faceciós, jocós, graciós, plaga*, el poden substituir sempre en el llenguatge del bon escriptor, amb avantatge; i sense pitjora ni desapareçament, en boca del parlant traçut. *Xistositat* (DAg.). Com es va demostrar en el DCEC/DECH, el cast. *chiste* [1534] és derivat de *chistar* [1587], onomatopeia per 'xitar', 'sissejar', 'dir pst!', 'a penes dir res' (*no xistar*), que també tingué algun ús a Val. a mj. S. XVI [1561, *Viudes y Donz.*, 298] i ha restat viu allí i a Mall.; crec haver sentit dir també *no xistir* en comarques de Mijjorn (un «justir: enraonar» que Pinyas atribueix a Poboleta, *Bull. Cl. Pir.*, Tssa. II, 170, crec que és això o potser *čusti*, explicat inhàbilment). *Xistador*. En el Princ. s'han usat més, amb aquest valor, *xit, xitar* o *xitejar* [Labèrnia 1888], també val. o bal. (Escrig, DAmén.); *tindre una cosa el çito* [gito, Escrig «ser superior»]; *xiton!* [Lab., DFgra.] o *xitoni* (Vallès, Penedès, AlcM); però, amb aquest valor afectiu, està molt estès, i és preferible, *moixoni*.

Xistra, V. sistre Xit, xitar, xitejar, xitoni, V. xisto

XITXA, mot infantil, de creació expressiva, per 'carn'. □ 1.ª doc.: Lab. 1888; DAg.

Comú amb l'it. *ciccia* [1529-40, Firenzuola, Alamanni] i cast. *chicha* [1611], i allà més generals. En la nostra llengua és peculiar del cat. occid. [Lleida, DAg.; Porcioles, *Folk. V. d'Ager*, 40; Pena-roja, BDC IX, 72] i potser val. Localment 'xerrameca' tort., BDC III, 114; i 'gossa'. *Calma xitxa* [BDC XIV, 14; XVIII, 121, 313], desusat a la costa de Llevant i tingut, segurament amb raó, per un mer castellanisme, és cast. *calma* CHICHA (probt. d'origen atlàntic, veg. conjectura etim. versemblant en DCEC); en tot cas les expressions catalanes són *calma blanca* i *calma sangrenta* [Costa de Llevant, certament independent de l'adj. cast. *sangriento* 'sagnant'] (veg. SANG) i l'antic *albaina*. *Xitxarriu* *moixó* men.

CPT. del mateix *xitxa* que aquest ho sembla *xitxa*